

Täysistunto

Torstai 21.4.2016 klo 16.00—19.18

3. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 10 luvun sekä pakkokeinolain 6 ja 7 luvun muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 4/2016 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2016 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Maria Lohela: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 4/2016 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä ja käydään yleiskeskustelua. — Edustaja Heinonen.

Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Oliko tässä tarkoitus, että valiokunnan puheenjohtaja käyttää esittelypuheenvuoron?

Puhemies Maria Lohela: Aivan oikein. Tieto ei ollut saavuttanut minua. (Ben Zyskowicz: Kyllä Heinonen on herrasmies!) — Täytyy todeta, että tämä juuri on asianlaita. Kiitos, kun huomautitte. (Ben Zyskowicz: Tämä jää historiankirjoihin!) — Edustaja Tolvanen.

Keskustelu

17.02 **Kari Tolvanen kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä hallituksen esityksessä on kyse rikoslain menettämisseuraamuksia koskevaan 10 lukuun tehtävistä muutoksista. Esitetyillä muutoksilla pannaan täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi rikoksentekevälineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta. Sen lisäksi tämä hallituksen esitys on joiltakin osin laajempi kuin tämä direktiivi. Ja nämä muutokset laajentavat mahdollisuutta tuomita rikoksesta peräisin oleva omaisuus valtiolle menetetyksi. Tämä on loistava asia esimerkiksi vakavan talousrikollisuuden torjunnassa ja tutkinnassa.

Suomen lainsäädäntö täyttää pääosin direktiivin vaatimukset. Osa direktiivin säännöksistä edellyttää kuitenkin kansallisen lainsäädännön muuttamista. Näin on asianlaita etenkin laajennetun hyödyn menettämisen sekä kolmanteen kohdistuvan menettämisseuraamuksen osalta. Lakivaliokunta pitää perusteltuna ja tarpeellisena, että Suomen lainsäädäntö muutetaan vastaamaan direktiivin vaatimuksia esityksessä tarkoitetulla tavalla.

Esityksessä ehdotetaan lainsäädäntöä muutettavaksi joiltakin osin myös muuten kuin direktiivi edellyttää. Esityksen periaatteellisesti merkittävin uudistus onkin 1. lakiehdotukseen sisältyvä niin sanottu käännetty todistustaakka laajennetussa hyödyn menettämisessä, ja se on rikoslain 10 luvun 9 §:n 4 momentissa. Tämä on erittäin merkittävä uudistus meidän oikeusjärjestelmässämme.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2016 vp

Menettelysäännösten osalta lakiin ehdotetaan selvyiden vuoksi kirjattavaksi, että menettämiskaatumuksen esittäjän on vedottava niihin seikkoihin, joihin hänen menettämiskaatumuksensa perustuu. Hänellä on siis myös todistustaakka näistä seikoista. Poikkeuksena kuitenkin on se, että vastaajalla on todistustaakka omaisuuden laillisesta alkuperästä, kun vaatimus koskee 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettua laajennettua hyödyn menettämistä. Tämä on merkittävä uudistus.

Käännettyä todistustaakkaa koskevan ehdotuksen taustalla on muun muassa eduskunnan hyväksymä lausuma, jossa edellytetään hallituksen selvittävän käännetyn todistustaakan käyttökelpoisuuden, jotta turvataan rikoshyödyn poissaaminen.

Sen lisäksi pääministeri Kataisen ja Stubbin hallituksen ohjelmassa harmaan talouden torjunta oli asetettu yhdeksi hallituksen kärkihankkeeksi. Hallituksen mukaan siihen on kuulunut muun ohessa velvollisuus selvittää ja valmistella rikoshyödyn perinnässä sovellettavaa käännettyä todistustaakkaa. Ja näin nyt on tehty.

Nyt tämän hetken lainsäädännöstä perustuslakivaliokunta aikoo ja myös lakivaliokunta vuonna 2001 totesi — silloin kun esitettiin tätä käännettyä todistustaakkaa — että sitä ei voi hyväksyä. Siinä vaiheessa tämä koettiin mahdottomaksi, mutta vuonna 2001 kuitenkin lakivaliokunta totesi, että syyttäjän näyttövelvollisuutta omaisuuden alkuperää koskien ei ole asetettu yhtä korkealle kuin mitä edellytetään rangaistukseen tuomitsemiselta vaadittavalta näytöltä. Ja syyttäjältä vaadittavaksi näyttökynnykseksi on asetettu, että omaisuuden on syytä olettaa olevan peräisin rikollisesta toiminnasta. Näin ollen tuolloin on omaksuttu käännetyn todistustaakan sijasta kevennetty todistustaakka, joka oli silloin merkittävä uudistus sekin.

Mutta nyt tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan sitä, että vastaajalla on todistustaakka omaisuuden laillisesta alkuperästä, kun vaatimus koskee nimenomaan tätä laajennettua hyödyn menettämistä. Ja nyt perustuslakivaliokunta on lausunnossaan tänä vuonna todennut, että tämä käännetty todistustaakka on tietysti reunaehdoin mahdollinen. Mutta perustuslakivaliokunta on kuitenkin huomauttanut, että yleisistä rikosprosessuaalisista oikeusperiaatteista seuraa vahvoja perusteita sen tueksi, että rikoshyödyn menettämisen tuomitsemisessa tulisi jatkossakin noudattaa normaaleja rikosprosessuaalisia todistustaakan sääntöjä todistustaakan jaosta.

Mutta lakivaliokunta on kuitenkin tässä käsitellyt asiaa laajasti, ja esiin tuotuja seikkoja arvioituaan lakivaliokunta katsoo yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin esitetyistä syistä ja esitetyin huomioon, että esityksessä ehdotettu säännös todistustaakan kääntämisestä laajentuneessa hyödyn menettämisessä omaisuuden alkuperän osalta on täysin perusteltu. (Ben Zyskowitz: Oikein!)

Lakivaliokunta on ollut huolissaan asianomistajan asemasta. Sen takia lakivaliokunta on direktiivin valmisteluvaiheessa pitänyt tärkeänä asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen turvaamista ja kiinnittänyt huomiota mahdollisuuteen käyttää menettämisseuraamisperusteisesti jäädytettyä omaisuutta myös asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen suorittamiseen.

Asianomistajan aseman parantamiseksi 1. lakiehdotuksessa lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan menettämisseuraamus voitaisiin poikkeuksellisesti asianomistajan vaatimuksesta tuomita ennen asianomistajan korvausvaatimuksen ratkaisemista. Tarkoituksena on helpottaa asianomistajan mahdollisuuksia saada korvaus perityksi omaisuudesta, joka on vieraassa valtiossa jäädytettynä menettämisseuraamuksen turvaamiseksi. Tämä on todella tärkeää asianomistajan edun kannalta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2016 vp

Lain 10 luvun 2 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, joka koskee kolmannen tuomitsemista menettämään rikoshyöty. Sen mukaan rikoshyödyn menettämiseen voitaisiin tuomita rikoksesta hyötynneen lisäksi jatkossa myös se, jolle hyöty on menettämisseuraamuksen tai korvausvelvollisuuden välttämiseksi siirtynyt, jos hän tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää kyseessä olevan rikoshyödyn tai sitä vastaavan omaisuuden tai jos hänellä on ollut perusteltu syy sitä epäillä taikka jos hän on saanut omaisuuden vastikkeetta. Tämäkin on merkittävä laajennus.

Tätä laajennettua hyödyn menettämistä vähän avaan: Laajennetussa hyödyn menettämisessä on kyse siitä, että henkilöltä voidaan tietyn edellytyksin tuomita menetetyksi omaisuus, joka on peräisin rikollisesta toiminnasta. Tämä merkitsee sitä, että menetetyksi voidaan tuomita myös omaisuutta, joka ei ole peräisin tietystä nimenomaisesti syyksi luetusta rangaistavaksi säädetystä teosta. Laajennettu hyödyn menettäminen on mahdollista jo voimassa olevan lain mukaan. Esityksessä kuitenkin laajennetaan mahdollisuuksia laajennetun hyödyn menetetyksi tuomitsemiseen. Elikkä jos ihmisellä on hyvin paljon omaisuutta, jolla ei ole missään tapauksessa laillista saantoa, enää ei tarvitse yksilöidä, mistä nimenomaisesta rikoksesta mikäkin omaisuus on peräisin.

Sitten tulee se merkittävin uudistus. Tuolla 9 §:ssä ja siellä 4 momentti sisältää säännökset menettämisseuraamuksia koskevista väittämis- ja todistustaakoista. Momentin mukaan kantajan on vedottava niihin seikkoihin, joihin hänen vaatimuksensa perustuu, sekä näytettävä ne toteen. Kantajalla ei kuitenkaan vastedes ole todistustaakkaa 3 §:ssä eli laajennettuna hyötynä menetettäväksi vaaditun omaisuuden alkuperästä. Tällainen omaisuus voidaan tuomita menetetyksi, jollei vastaaja saata todennäköiseksi, että omaisuus on peräisin muusta kuin rikollisesta toiminnasta. Mainittu säännös sisältää käännetyn todistustaakan omaisuuden alkuperän osalta koskien laajennettua hyödyn menettämistä. Elikkä tämä on meidän oikeusjärjestelmässämme todella merkittävä uudistus. Tästä on tehty lakivaliokunnassa todella perusteellinen ja kattava selvitys. Täytyy sanoa, että niin sanotut käytännön toimijat kannattivat tätä käännettä todistustaakkaa, mutta ne, jotka ajattelivat asiaa teorian kannalta, eivät tätä kannattaneet. Se oli se linja.

Tässä otan vähän esiin näitä käytännön tilanteita:

Lakivaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden näkemykset todistustaakan kääntämistä koskevassa asiassa ovat jakautuneet. Esityksessä ehdotettua muutosta puoltavat erityisesti käytännön soveltamistilanteisiin liittyvät voimassa olevan lainsäädännön haasteet. Saadun selvityksen mukaan laajennettu hyöty on oikeuskäytännössä tuomittu menetetyksi lähinnä silloin, kun etsinnässä on löytynyt merkittäviä summia käteistä rahaa, jonka määrä on ollut selvässä epäsuhteessa vastaajan taloudelliseen asemaan nähden, eikä vastaaja ole pystynyt esittämään mitään uskottavaa näyttöä rahojen laillisesta alkuperästä. Suurimmassa osassa tapauksista laajennetun hyödyn menettämisen perusteena eli niin sanottuna liipaisinrikoksena on ollut huumausainerikos, joissain tapauksissa dopingrikos. Kuvatunlaisessa tilanteessa syyttäjän on mahdollista näyttää nykyinen kevennetty todistustaakka eli se, että on syytä epäillä omaisuuden olevan peräisin rikollisesta toiminnasta. Myöskin esitutkinnassa vastaajan varallisuusarvion selvittäminen on mahdollista. Tällaisissa tapauksissa voimassa oleva säännös on toimiva. Se on helppo tapaus etenkin huumarikoksissa, jos löytyy iso tukku rahaa kotietsinnän yhteydessä ja rahan väitetyllä omistajalla ei esimerkiksi ole ollut mitään tuloja.

Mutta sitten tilanne on kuitenkin olennaisesti erilainen silloin, kun hyödyn saamistarkoituksessa tapahtuvan rikollisen toiminnan yhteydessä ryhdytään peittelemään hyödyn jäl-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2016 vp

kiä. Tilanteessa, jossa ryhdytään monimutkaisiin järjestelyihin omaisuuden alkuperän häivyttämiseksi ja sen naamioimiseksi laillisesti saaduksi, esimerkiksi turvautuen niin sanottuihin veroparatiiseihin, omaisuuden laittoman alkuperän selvittäminen esitutkinnassa on saadun selvityksen mukaan toisinaan jopa mahdotonta. Tällaiset tilanteet voivat liittyä erityisesti vakavaan ja kovaan talousrikollisuuteen.

Asiaa arvioituaan lakivaliokunta katsoo, että edellä mainitun kaltaisiin tilanteisiin puuttumiseksi esitetyllä muutoksella voi sinällään katsoa olevan painava yhteiskunnallinen tarve ja hyväksyttävä peruste. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että jos kysymys on laillisesta omaisuudesta, sen haltijan on lähtökohtaisesti helppo hankkia tarvittava näyttö ja saattaa todennäköiseksi omaisuuden laillinen alkuperä.

Tällä on, kuten sanoin, nimenomaan tarkoitus torjua vakavaa ja kovaa talousrikollisuutta sekä järjestäytyntä rikollisuutta. Tällä muutoksella ei ole mitään tekemistä itsekriminointisuojaan kanssa, kuten lakivaliokunta on myös perustuslakivaliokuntaan ansiokkaasti todennut. Tässä ei syyllisyyskysymyksiä ratkaista.

Arvoisa puhemies! Tämä valiokunnan mietintö on ollut yksimielinen, ja lakivaliokunta esittää sen hyväksymistä pienin muutosehdotuksin.

17.14 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajakollegat! Lakivaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Tolvanen kävi varsin laajasti tämän esityksen läpi ja sen perustelut ja yksityiskohdatkin. Kysehän on vain pääasiassa tuosta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivistä rikosentekovälineiden ja rikoshyödyn jäädyttämiseksi ja menetyksi tuomitsemiseksi Euroopan unionissa, sen voimaannpanosta Suomessa, mutta tuohon käännetyn todistustaakan osuuteen eduskunnan lakivaliokunta paneutui myös laajemmin, ja itsekin aikanaan lakivaliokunnassa olleena nämä asiat luonnollisesti ovat kiinnostaneet, ja näin ollen tätäkin seurasin.

Meillähan on vanha toteamus, että "syytön, kunnes toisin todistetaan", ja tämä tietysti pitää paikkansa myös tämän uudistuksen jälkeen. Eli siitä ei ole kyse, vaan niin kuin edellä tuotiin esille, tietyissä tilanteissa mahdollisen rikoksen kautta saadun omaisuuden alkuperän esittämis- tai todistamisvelvoite olisikin tuomitulla tai syylliseksi todetulla. Eli ensin täytyy todeta tuo syyllisyys, ja sen jälkeen tuo käännetty todistustaakka koskisi vain tätä omaisuutta tiettyjen rajausten mukaisesti.

Valtionsyyttäjä Ritva Sahavirta on käynyt tätä laajasti läpi ja todennut, että rikosasiassa todistustaakka on kantajalla, eli syyttäjällä tai asianomistajalla, ja rikosasiassa kantajan tulee näyttää toteen ne seikat, joihin hänen vaatimuksensa nojautuu. Hän myös toteaa, että yksimielisesti syyttäjän todistustaakka on rikosprosessioikeudessa poikkeukseton, ja toteaa, että väärä syylliseksi julistava tuomio on yleiseltä kannalta paljon vahingollisempi kuin virheellinen vapauttava tuomio. Hän käy käännetyn todistustaakan asiaa läpi ja kertoo, miten tämä asia on noussut esille jo 70-luvulla — silloin, kun edustaja Zyskowiec tänne taloon tuli — ja sitten 80-luvulla. En tiedä, oliko myös 90-luvulla, mutta nyt 2010-luvulla asia on jälleen keskustelussa ja nyt myös etenemässä. Ritva Sahavirta toteaa, että viime vuosien kiinnostavin käännettyä todistustaakkaa rikosoikeudessa koskeva keskustelu on käyty uudistettaessa rikoslain 10 lukuun sittemmin sijoitettuja rikoshyödyn menettämistä koskevia säännöksiä. Tässä todetaan, että rikoshyödyn menettämisseuraamus on talousrikollisuuden torjunnassa tehokas keino. Talousrikoksia suunnittelevat joutuvat useammin kuin perinteiseen rikollisuuteen syyllistyvät arvioimaan jo etukäteen menettelynsä haittoja ja hyötyjä. Taloudelliset arvot ovat tällöin ratkaisevassa asemassa. Tämän vuoksi uhka

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2016 vp

teosta mahdollisesti aiheutuvista taloudellisista menetyksistä lieene tehokkain tätä rikollisuutta ennalta ehkäisevä tekijä, ja tähän johtopäätökseen on myös lakivaliokunta nyt tullut puheenjohtajansa Kari Tolvasen johdolla.

Pidän tätä hyvänä ja kannatettavana, että näin on toimittu. Meidän perustuslakivaliokunnan huomiot on tässä otettu huomioon, mutta tuo toteamus, että se on tehokas keino puutua talousrikollisuuteen, on se, minkä myötä tälle kyllä itsekkin vahvan tuen annan.

17.18 Ben Zyskowicz kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Heinoselle voin kertoa, että asia on ollut esillä eduskunnassa myös vuosina 2000—2001, mutta tuolloin valitettavasti perustuslakivaliokunta ja lakivaliokunta katsoivat, että tällainen käännetty todistustaakka, edes tällaisessa poikkeustilanteessa, ei ollut mahdollista. Olen hyvin iloinen siitä, että tällä kertaa on päädytty toiseen ratkaisuun. Talousrikoskonnin arin paikka on hänen lompakkonsa, ja tässä annetaan mahdollisuus sille, että vaikka ei pystytä osoittamaan suoraan, että talousrikoskonnin suuri omaisuus on jostakin tietystä rikoksesta lähtöisin, niin hänelle tietyissä hyvin rajatuissa tapauksissa tulee käännetty todistustaakka osoittaa, että esimerkiksi hänen veroparatiisista löytynyt varallisuutensa on laillisesti hankittu — mitä se yleensä ei ole.

Haluan vielä lopuksi sanoa, että kun on moitittu, että nykyhallitus ei riittävästi taistelee talousrikollisuutta vastaan, niin tämä esitys on yksi konkreettinen osoitus siitä, miten tehokkaasti voidaan talousrikollisuutta vastaan toimia.

17.20 Annika Lapintie vas (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tässä viitattiin tähän perustuslakivaliokunnan lausuntoon aivan oikein, ja haluaisin vain alleviivata sitä, että perustuslakivaliokunta nimenomaan katsoi, että käännetty todistustaakka ei tässä tapauksessa koske lainkaan syyttömyysolettaman kumoavaa ratkaisua tai rikoksen syyksi lukeamista, kuten lakivaliokunnan puheenjohtajakin toi esille. Todellakin tässä täytyy myös olla syyttäjällä edelleen näyttövelvollisuus siitä, että paitsi itse rikoksesta vastaaja on rikokseen syyllistymisen aikoihin saanut rahavaroja, ja sen jälkeen vasta tämä todistustaakka kääntyy, ja näin lakivaliokuntakin on asiaa käsitellyt.

Lopuksi toteaisin vielä perustuslakivaliokunnan kannan, jonka mukaan jatkossakin olisi syytä noudattaa normaaleja rikosprosessuaalisia sääntöjä todistustaakan jaosta. Ja tämä olisi se pääsääntö, eli tässä hieman toisella tavalla kuin hallituksen alkuperäisessä esityksessä.

17.21 Ben Zyskowicz kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Perustuslakivaliokunta on tietysti kuunnellut perus- ja ihmisoikeusjuristeja, niin kuin pitääkin. Mutta olen joskus kutsunut näitä ihmisoikeusjuristeja niin sanotuiksi konnаноikeusjuristeiksi tilanteissa, joissa he nostavat erilaisten rikollisten oikeudet niin korkealle, että käytännön elävässä elämässä tulee hyvin suuria vaikeuksia saattaa heitä vastuuseen tekemisistään.

Muistan, että kun viime vaalikaudella oli kysymys siitä, saako laittomasti hankittuja todisteita käyttää, niin erilaiset ihmisoikeusjuristit kauhistelivat ajatusta, että laittomasti saatuja todisteita voisi käyttää. No, ellei voisi käyttää, silloin esimerkiksi näitä Panama-papereita, jotka on laittomasti siis hankittu, ei voisi käyttää. Eli on tärkeätä löytää tasapaino, toisaalta tietysti epäiltyjen todellisten, perusteltujen oikeuksien ja toisaalta yhteiskunnan intressin välillä, joka yhteiskunnan intressi on tietysti rikosten selvittäminen ja rikoksella hankitun omaisuuden takaisin saaminen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2016 vp

17.22 **Annika Lapintie vas** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä nyt hyvin vakavasti huomauttaisin edustaja Zyskowiczille ja toivoisin, että hän siirtyisi käyttämään asiallista puheenpartta, kun hän puhuu meidän perustuslakiasiantuntijoistamme. En todellakaan pidä teidän käytöstänne asianmukaisena ja toivon, että ottaisitte opiksenne ja ojenukseksi.

17.22 **Leena Meri ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itsekin olen perustuslakivaliokunnan jäsen ja olen varmaan hyvinkin kriittisimmästä päästä ja teen monesti siellä aika provokatiivisia kysymyksiäkin. Siinä mielessä ymmärrän edustaja Zyskowiczia siitä asettelusta, mutta toki me emme voi syyllistää meidän perustuslakiasiantuntijoitamme. He kertovat vain niitä tulkintoja, joita on.

Tässä on nimenomaan hyvä erottaa se, että tämä ei puutu siihen syyttömyysolettamaan niin kuin perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja kertoi. Edelleenkin voi siinä prosessissa vedota itsekriminointisuojaan ja olla mitään näyttämättä, ja syyttäjällä on täysi todistustaakka. Tässä puututaan nimenomaan siihen erilliseen menettämisseuraamukseen, joka voitaisiin periaatteessa prosessuaalisesti erottaa aivan omaksi oikeudenkäynniksi niin kuin vahingonkorvauskin voidaan osoittaa. Minusta on aivan hyvä, että silloin, kun tarvitaan työkaluja laajamittaisen rikollisten varojen kätkemisen selvittämiseen, niin meillä on siihen riittävät työkalut.

17.23 **Ben Zyskowicz kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Otan onkeeni perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Lapintien huomautuksen enkä suinkaan yleisesti ole sitä mieltä, etteivätkö meidän perusoikeusasiantuntijamme olisi hyvin korkea-arvoisia ja asiantuntevia henkilöitä. Tämä termi, johon viittasin — "konnoikeusjuristit" puhuttaessa niin sanotuista ihmisoikeusjuristeista — on tullut esiin esimerkiksi tilanteessa, jossa on ollut kyse siitä, saako sitä sormenjälkirekisteriä, joka on syntynyt passirekisterinä, käyttää törkeimpien rikosten selvittämiseen, kun nämä ihmisoikeusjuristit ovat pitäneet erittäin tärkeänä korostaa, että sitä nimenomaan ei saa käyttää — niin kuin ei nykyainsäädännön mukaan saakaan käyttää: kyse on tulevasta lainsäädännöstä.

Mutta kun täällä sanottiin, että nämä perustuslakivaliokunnan kuulemat asiantuntijat vain kertovat, mitä tulkintoja on, niin eihän se tietysti näin ole. Perustuslakivaliokunnan asiantuntijat kertovat tulkintoja, joita esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa on otettu, mutta totta kai he esittävät myös omia tulkintojaan, ja olen hyvin tyytyväinen, että lakivaliokunta päätyi tämän hyväksymiseen eikä päätenyt siihen, että olisi menty vanhalla menettelyllä, kuten perustuslakivaliokunta esitti, ymmärtääkseni. (Annika Lapintie: Ei esittänyt!)

17.25 **Timo Heinonen kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä käännetty todistustaakka on tehokas keino talousrikosten ennaltaehkäisyssä mutta myös niiden selvittämisessä. Silloin, kun syylliseksi henkilö todetaan, niin on varsin perusteltua, että hänellä on tietyissä rajatuissa tapauksissa myös velvollisuus kertoa, mistä tuo omaisuus esimerkiksi on tullut.

Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Tolvanen kuvasi tätä muutosta merkittäväksi muutokseksi meidän oikeuslaitoksemme käytänteissä. Kysyisin edustaja Tolvaselta, näetkö te tässä jotain vaaroja, että tämä voisi jatkossa esimerkiksi laajentua niin, että enää ei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2016 vp

puhuttaisikaan, että "syytön kunnes toisin todistetaan", vaan tilanne olisikin, että "syyllinen kunnes toisin todistan".

17.26 Hannu Hoskonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On erittäin hyvä asia, että Euroopan unionin tasolla on pystytty luomaan järjestelmiä, joilla voidaan rikoksella saatu hyöty ottaa kyseisen maan omaisuudeksi takaisin, missä tämä rikos on tehty, nimenomaan niin, että rikollisilta häviää niitä keinoja, joilla voidaan omaisuutta salata. Tämä käännetty todistustaakka nimenomaan on juuri sitä, että esimerkiksi vakavissa huumausainerikoksissa, joissa usein liikkuu valtavat rahat, ne rahat saadaan pois yhteiskunnalle ja saadaan pysäytettyä tämä huumausaineketju.

Tässä asiassa voisi sanoa, että Euroopan unionia on aika usein moitittu tässäkin salissa siitä, että se on tehnyt turhaa byrokratiaa, ja varmaan se on sitä tehnytkin, mutta kansainvälisen vakavan rikollisuuden torjunnassa tällainen kansainvälinen yhteistyö on erittäin hyvää, ja kun Euroopan poliisit tekevät yhteistyötä maarajojen yli vaihtaen tietoja ja käyttäen samoja keinoja ja sitten alueella yhtenäistetään myös rangaistukset, niin sillä varmasti pystytään pysäyttämään tätä vakavaa rikollisuutta ja saamaan rikollisilta se saavutettu hyöty pois.

17.27 Ben Zyskowitz kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun äsken sanoin, että perustuslakivaliokunta ymmärtääkseni esitti pitäytymistä vanhassa käytännössä, ja kun perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Lapintie välihuutona sanoi, että "ei esittänyt", niin nyt osoitan, että esitti.

Perustuslakivaliokunnan lausunto, viimeinen sivu, kolmanneksi viimeinen kappale kuuluu näin: "Perustuslakivaliokunta katsoo, että vaikka ehdotus todistustaakan kääntämisestä pysyy ihmisoikeustuomioistuimen edellyttämissä rajoissa ja on myös perustuslain näkökulmasta mahdollinen, yleisistä rikosprosessuaalisista oikeusperiaatteista seuraa vahvoja perusteita sen tueksi, että rikoshyödyn menettämisen tuomitsemisessa tulisi — hallituksen esityksestä poiketen — jatkossakin noudattaa normaaleja rikosprosessuaalisia sääntöjä todistustaakan jaosta." Edustaja Lapintie, näin perustuslakivaliokunta tässä lausui. En sanonut, että perustuslakivaliokunnan mielestä olisi ollut perustuslain vastaista tämä nyt esitetty uusi sääntely, vaan että perustuslakivaliokunta piti parempana, että pitäydyttäisiin vanhassa.

Olen erittäin tyytyväinen, että lakivaliokunta ei ottanut tätä kantaa omakseen, vaan tässä todellakin tehostetaan talousrikollisuuden vastaista toimintaa. Tämä on nykyisen hallituksen hyvä askel talousrikollisuuden torjunnassa.

17.28 Annika Lapintie vas (vastauspuheenvuoro): Juuri näin, ihan hyvä, että edustaja Zyskowitz tätä täsmensi, ja juuri tätä halusin korostaa, että kun olennaista on, että perustuslakivaliokunta totesi kuten tässä kappaleessa, jota siteerasitte, lukee, että vaikka ehdotus todistustaakan kääntämisestä pysyy ihmisoikeustuomioistuimen edellyttämissä rajoissa ja on myös perustuslain näkökulmasta mahdollinen — ja sen jälkeen tulee tämä toteamus, että myös jatkossa normaalit rikosprosessuaaliset säännöt olisivat toimivia — niin sitä nimenomaan halusin korostaa, että valiokunta nyt, toisin kuin aikaisemmin, on päätenyt siihen tulokseen, että tämä pysyy ihmisoikeustuomioistuimen edellyttämissä rajoissa ja on perustuslain näkökulmasta mahdollinen ja erityisesti juuri siksi, että on täytynyt ensin syyttäjän todistaa tämä syyllisyys, ja sen lisäksi myös omaisuuden rikollista alkuperää kos-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2016 vp

kevan väitteen tulee olla objektiivisesti arvioiden perusteltu ja riittävin tosiseikoin tuettu, kuten tässä valiokunnan lausunnossa todetaan.

Mutta nyt (Puhemies koputtaa) en usko, että on syytä kinata asiasta enempää, kun olemme siitä jopa samaa mieltä.

17.29 Leena Meri ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oikeastaan tuossa edustaja Lapintie paljon käyttikin minunkin puheenvuoroani.

Minä itse en nähnyt tässä minkäänlaisia ongelmia alun perinkään, mutta niin kuin varmaan edustaja Zyskowiec on tutustunut näihin lausuntoihin, meillähän oli muun muassa Mikko Vuorenpää, Lapin yliopiston rikosoikeuden professori, ja hänhän näki tässä erittäin paljon ongelmia ja katsoi, että tällaisista käännettyä todistustaakkaa ei missään tapauksessa Suomeen pitäisi ottaa jo syyttömyysolettaman ja itsekriminalisointisuojaan perusteella. Elikkä kyllä perustuslakivaliokunta valitsi tässä asiantuntijoiden kautta sellaisen kultaisen keskitien, ettemme me suinkaan heti sitä sitten ajatelleet, jos yksi professori ajattelee näinkin tiukasti. Itse olen sitä mieltä, että otetaan kaikki mahdolliset työkalut käyttöön. Suomihan tosiaan otti tämän käyttöön, vaikka esimerkiksi direktiivi ei edellyttänyt käänteisen todistustaakan ottamista. Että itse olen erittäin tyytyväinen tähän ja kiitän lakivaliokuntaa tästä.

Puhemies Maria Lohela: Sitten jatketaan puhujalistaa.

17.30 Arja Juvonen ps: Arvoisa rouva puhemies! Rikoksella saadun hyödyn menettäminen on jo käytössä, mutta sitä koskevaan sääntelyyn tehdään siis muutoksia. EU-oikeus edellyttää sitä, eli tämä direktiivi, mutta myös kansallisen lainsäädännön tarpeita varten teemme muutoksia. Nämä muutokset yhtenäistävät sääntelyä Euroopan unionissa ja lisäävät mahdollisuuksia menettämisseuraamuksen käyttämiseksi. Menettämisseuraamuksiin kuuluu monenlaisia asioita, ja ne ovat todellakin siellä rikoslain 10 luvussa, kuten Tolvanen tuossa esitteli.

Tämän lainmuutoksen myötä laajennetaan mahdollisuutta tuomita rikoksesta peräisin oleva omaisuus valtiolle menetetyksi, ja tähän esitykseen liittyy niin sanottu käännetty todistustaakka, jossa vastaajan eli syytetyn tulee todistaa se, että hankittu taloudellinen hyöty on hankittu laillisin keinoin, kuten myös esitykseen sisältyy se, että rikosasiassa kantajan tulee näyttää toteen ne seikat, joihin hänen vaatimuksensa nojautuu.

Tämä lakiesitys on hyvä lisä talousrikollisuutta torjuttaessa, ja nämä ehdotetut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 4. päivä lokakuuta elikkä suhteellisen pian. Se on juuri silloin, kun direktiivi on pantava kansallisesti täytäntöön.

Hallitus on toiminut ripeästi, ja tämä on todellakin hyvä askel ja apuväline niille, jotka painivat tämän talousrikosasiavyyhdin ympärillä ja kohtaavat sitä päivittäin, ja tällä keinolla pystymme sitä myös torjumaan.

17.32 Katri Kulmuni kesk: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys muutoksista rikoslain 10. lukuun on erittäin tervetullut lisä rikollisella toiminnalla hankitun omaisuuden menetetyksi tuomitsemiseksi ja sitä kautta myös harmaan talouden torjumiseksi. Tässä esityksessähän pyritään laajentamaan mahdollisuuksia laajennetun hyödyn menetetyksi tuomitsemiseen, ja ymmärretysti vain tuomittu rikoksentekijä tai rikokseen osallinen henkilö tai henkilö, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty, voi joutua näiden menettämisseuraamus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2016 vp

ten kohteeksi. Laajennetulla hyödyn menettämällä pyritään siihen, että rikollisella toiminnalla hankittu omaisuus, joka ei liity johonkin nimenomaiseen rikokseksi tuomittuun tekoon, voidaan tuomita siis valtiolle menetetyksi.

Uutta esityksessä on mahdollisuus käyttää laajennetun hyödyn menettämisen tapauksissa käännettyä todistustaakkaa. Tämä tarkoittaa, että tietyin edellytyksin vastaaja on velvolinen osoittamaan hänellä olevan omaisuuden alkuperän, jos syyttäjällä on syytä olettaa sen olevan peräisin rikollisesta toiminnasta. Tärkeää on huomata, että todistustaakka koskee vain omaisuuden alkuperää, ei syyllisyyttä, kukaan ei siis joudu käänteisen todistustaakan takia todistamaan itseään vastaan.

Arvoisa puhemies! Lakivaliokunta tukee mietinnössään yksimielisesti hallituksen esitystä. Esityksessä oli oikeudellisia näkökohtia, joita myös perustuslakivaliokunta lausunnossaan käsitteli, mutta molemmat valiokunnat, niin perustuslaki- kuin lakikin, tulivat siihen tulokseen, että tietyin edellytyksin käännetty todistustaakka on mahdollinen toteuttaa.

Esityksen tarkoituksena on, että laaja hyöty tuomittaisiin yhä useammin menetetyksi. Harmaan talouden torjunnan kannalta tämä on erittäin tärkeä lisä. Se, että rikollisella toiminnalla ansaitun omaisuuden voi menettää valtiolle, antaa signaalin rikollisille siitä, että laitton vaurastuminen ei ole hyväksyttävää yhteiskunnassamme.

17.34 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Kannatan lämpimästi toimia, joilla rikoksenteijöiltä takavarikoidaan rikoshyödyllä saatua omaisuutta ja keinoja, joilla rikosentekovalineet voidaan tehokkaammin takavarikoida valtiolle. Pykälät tulkintoineen eivät saa olla tekosyy perusteltujen toimien vesittymiseen, siinä linja on oikea tässä käännetyn todistustaakan asiassa.

Yksi esimerkki tekosyiden vähentämisestä: lainsäädäntömme on vuosien saatossa uudistunut, ja laki sallii jo periaatteessa toistuvasti rattijuopumukseen syyllistyneen auton tunnustamisen rikosentekovalineeksi, vaikka tätä oikeutta käytetäänkin vähemmän kuin yleisen oikeustajun mukaan pitäisi. Suomen lainsäädäntö täyttää sellaisenaan pääasiassa direktiivin vaatimukset, mutta ainakin kansalaisten mielestä oikeuslaitoksella on lain soveltamisen suhteen tiukentamiseen varaa.

Olen lakivaliokunnan kanssa samaa mieltä perusteluista ja tarpeista muuttaa lainsäädäntöä esityksessä kuvastusti, ja omasta mielestäni lisääkin olisi varaa tiukentaa. Valitettavasti tässäkin asiassa on tarpeen lainsäätäjän toimesta ohjata oikeuden laintulkintaa parempaan suuntaan.

17.35 Päivi Räsänen kd: Arvoisa rouva puhemies! Harmaan talouden torjunnan kannalta tämä lakiesitys ja nämä lainmuutokset ovat tarpeellisia ja myös odotettuja. Myös lakivaliokunta ja perustuslakivaliokunta ovat huolellisesti tämän esityksen käsitelleet. Periaatteellisesti kaikkein merkittävin uudistus on juuri tähän 1. lakiehdotukseen sisältyvä käännetty todistustaakka laajennetussa hyödyn menettämisessä. Tuo rikoshyödyn pois saaminen on valtion ja yhteiskunnan kannalta merkittävää.

Mutta haluan tässä yhteydessä muistuttaa, että jotta tätäkin hyvää lakia ja tätä lainsäädäntöä voidaan sitten käyttää, niin meillä tulee olla riittävät viranomaisresurssit ihan koko viranomaisketjuun lähtien sieltä Verohallinnosta poliisiin, syyttäjään ja oikeuslaitokseen. Tämä on kyllä yksi suuri huolenaihe: jos talousrikollisuutta halutaan torjua ja käyttää sitä lainsäädäntöä, mikä meillä siihen on käytettävissä, niin viranomaisia meillä täytyy vain olla riittävästi sitä työtä tekemään.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 41/2016 vp

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 4/2016 vp sisältyvien 1.—2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.